

T. A. Kruhminſch

Pasaule

kā

ſpehka un darba prinzipu zībna.

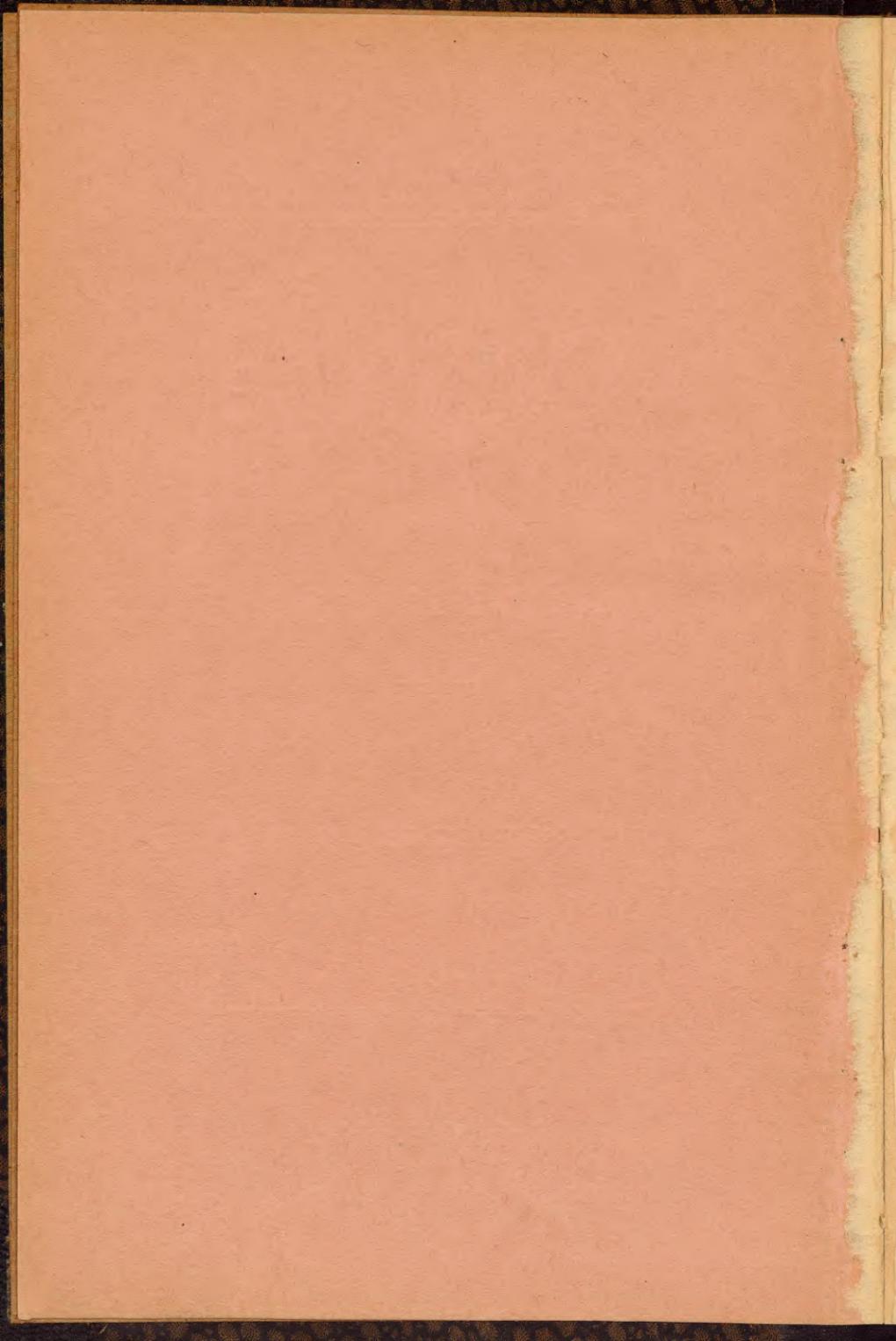
—
pirmā daļa:

Formu buhtamiba un eſamiba

(principium individuationis).

Rigā, 1908. gadā.

Drukats „Latvijas” drukatawā, Paulutſchi eelā Nr. 15.

—
19
—

T. A. Krubminſch

Paſaule

kā

ſpehka un darba prinzipu zibná.

---

pirmā daļa:

Formu buhtamiba un eſamiba

(principium individuationis).

Rigā, 1908. gadā.

Druſats „Latvijas“ drukatawā, Paulutſchi eelā Nr. 15.

1053

0309057001

L. V. B.

Nr.

In. 104 682

Parb. 60. g.
Parb. 1969. g. 5. vii

Autorīsets iðdewums, wiðas autora teesibas paturot.

Druks „Latvijas” drukatavā, Pauliņchi eelā Nr. 15.

Principium individuationis.

„Tad fazijs Deems uj Moju:
ES BUHSCHU KAS ES BUHSCHU :
Un Winjsch fazijsa :
Ta buhs tew uj Israela behrneem
fazit: „Es Buhschu ir mani
pee jums juhtjis.“

2. Mosus gr., 3 nod. 14 pants

Einleitungsblatt

Preekſchwahrds.

Wijs kas eksistē: stabw, kuſtas, noteekas, teek wadits, ſelts, darinats, ſajusts, domats, tizets, gribets un warets, — wijs tas eksistē, noteekas un iſnihkst uſ mekaniskā libdſſwara pamata likuma: „ribziba ir libdſiga pretribzibai un ir taiſni preteja weena otrai.“

Uſ ſchahda pamata dibinajas ari logiſkee mekaniskee prahtha likumi jeb psichiskas darbibas libdſſwars, un katrs, kas uſnemas leelaku ideiſku gara darbu, ir logiſki peespeests uſtahdit ideiſku libdſſwara formulu, kā dedukcijas iſejas punktu un indukcijsas gala punktu. Schahda formula ir p. p. Schopenhauer: „die Welt als Wille und Vorstellung.“ Schopenhauer psichiskās filoſofijas tehſes logiſkais „kas“ ir libdſinajams wina ſmaguma zentra pabrnesčanas deht uſ jaunu ſinatnes ſferu, Kopernika logiſkajam „kas“ astronomijā. Logiſkais „kas“ pagebr ſintetisko antitehji „kā“ un ſcho „kā“ uſ Schopenhauera „kas“ dewa ſlawenais angļu filoſofs ſintetikis Herberts Spensers. Tas, ko abi ſhee filoſofi ar ſaweeem gara-jeem rakstu darbeem noſtabdija ſinatnē uſ deenas kabrtibas, bij psichofiziſka paraleliſma jeb mekaniskas koſmoſa teorijas wajadžiba un eespehjamiba. Ja Schopenhauers iſtirſaja leetu zehlonibas psichisko eſamibu, tad Spensera darbs bij leetu zehlonibas meka- niſka ſakara pakapeenu jeb „kā“ iſtirſaſčana. Ideiſkais logikas libdſſwars war tikt ſaſneegts tikai prinziſu un ſaur prinziſu, bet ari Spensers wiſpahrigu mekanisku prinziſu jautajumu „kah-deht“ aſtahja nepeerahditu, ka jautajumu, kura ſfera ir ahrpus eſoſho logikas libdſeklu eespehjamibas. Ja apluhkojam, kas ir

ſaſneegts Eiropas filoſofijas loģiſka lihdſſwara formulas atriſina-ſchanā, tad redſam, ka wahzu filoſofija ir gatawa peenemt prin-ziplā ūaeckeļa moniſko ſubſtanze ſlikumu, bet praktikā atſibſt moniſma mediumiſmu un mekaniſko dualiſmu. Kas atteesas uſ frantsbū filoſofiju, tad ari frantsbī ſawu filoſofijas ſmaguma zentru redſ pſichologijas lihdſſwarā: tizeſchanā un gribeschanā, un ari praktikā atſibſt materiali ſpiritisko dualiſmu. Angli ſawu filo-ſofijas lihdſſwaru meklē ari pſichologijas lihdſſwara likumos un uſlubko ka ſinaſchanas eefpehjamibas un neeeſpehjamibas pretejas ſferas, jeb ka realu wajaſibū eefpehjamibū un nerealu waja-ſibū neeeſpehjamibū, ziteem wahrdeem, angli lihdſigi wahzeem un frantsbēem, atſihdam i pſichologisko paraleliſmu, ſinaſchanas ſferu redſ ſpekulaſiwi pſichologijā un wiſpahrigas zehlonibas me-kaniſka lihdſſwara prinziplā.

Kas atteesas uſ kreewu tautu, tad kreewi ir tuwā garigā ſakarā ar buddiſtu, kristigo un juhudu religiju filoſofijas ſiſtemam un kreewu filoſofijas zentrs ir tadehl ari meklejams juhtu walſti un pſichologijā. Tee kreewu filoſofi, kuri peenem buddiſma prin-ziplielo lihdſſwaru: „wiſs ekſiſtē, un neekſiſtē neneeka“, ir nibiliſti, materialiſti, tee kuri atſibſt ſeno ebreju eſamibas un buhtamibas prinziplis, ka p. p. kreewu wez-tižibneeki, ir par materialiſteem ſauzami, tee, kuri lihdſigi gr. L. Tolſtojam ſawu filoſofijas ſmaguma zentru redſ Jaunas Deribas mihleſtibas un ūaunumam nepreto-ſchanas prinziplā, ir ari pahejas ſtabdijā uſ materialiſkas buhta-ſibas un eſamibas prinziplu. Wiſpahrigi kreewu dabā ir ma-terialiſms, un tadehl ari wiwu filoſofija wiſjaunakā laikā ſabk peegreeſtees mekaniſkas filoſofijas teorijai. Tahda, ihsūmā nemot, ir Eiropas leelo tautu filoſofijas atteesiba pret galwenas zilwezes prahneezibas problema ſaturu:

1) Kas ir paſaule un zilweks? 2) Kahda ir wiwu zehlo-ribas ſakara mekanika un 3) Kadehl ſhabdām mekaniſki zehlo-niſkam ſakaram ir jabuht? Ka tahds problems naw ſapnis, bet

ir reala wajadžibas eespebjamiba, to peerahda wiša zilweses agrakas kulturas websture, jo tikai ūchabdā mekaniskā zelā ir notikuši religijas un sinatnes preteščkibu ūweenoſčana weenā weenigā ūlehgta mekaniskā sistēma, ka peem. Bibeles. Aplubkojot jaunlaiku sinatnes panahkumus un uſſtahdito mekanisko koſmoſa teoriu, jautajam: 1) Waj religijas mehrķi un bibeles filoſofiskiee principi ir palikuſbi ūhnu no ūholaiku Eiropas sinatniſkajeem mehrkeem, 2) waj Bibeles ka sinatniſkas sistēmas pamatu principi ir tikuſbi atſihti no jaunlaiku sinatnes par maldigeem un libds ar to nederigeem, jo tikai principu nemaldiba ir wišu un sistēmas deriguma pamats? Pehdejos gadu deſmitos Wakar-Eiropas walſtis: Anglijā, Franzijsā un Wahsijsā ir uſplaukuši jauna webstures kritiziſma literatura, kas nodarbojas ar bibeles sistēmas zehlonibas pehtīšbanu atkaribā no jaunatraſteem weslaiku kulturas walſtu: Babeles, Afrijs, Egiptes, Hettijas, Kananas, Medijas un Persijas webstures libdsekleem, hiroglifeem un kiblweiđigeem raksteem. Ūchahdi jaunatraſti webstures libdsekli, ūweenibā ar jaunlaiku metodiskojeem webstures iſtrīſaſchanas libdsekleem, ūalihdſinajosčo websturiſko teiku dogmu un walodu wahrdu ſimboliſma kritiziſmu, ir sinatniſko Bibeles kritiku noweduſbi pee jauneem atklabjumeem. Bet neraugot uſ pehdejeem atklabjumeem, Bibeles sistēma, pamatodamās uſ negroſameem mekaniskiem ūabeedriſkas dſibwes organizacijas principiem, ūtaw ūtīpri, kā ūtawwejuſe, un rodas jautajums, ka ūameerinat religijas un sinatnes preteščkibu, kurai naw mekanisko principu, bet kas ir tikai metodisko preteščkiba jeb jautajums par ūmaguma zentru. Bibeles sistēma ūho ūmaguma zentru atrod ahrpus zilweka perſonifizētā buhtamibā, turpretim Eiropas sinatniſka sistēma ūau ūmaguma zentru atſiht paſča zilweka psichologijā, jeb ūnatnē par zilweka eekſčkigas gara darbibas zehlonibu. Lai ūameerinatu ūho principu preteščkibu ir diwi zeli: 1) ūnatniſks religijas moniſms, 2) principu dualiſma preteščkibu

atsīhīshana, ka neisbehgamu mekanisku wajadsibu. Monišms, ja wiņšb naw Bībeles personifizētais monišms jeb materialais mediumišms, bet ir substanžionalais sinatniškais buhtamibas monišms, — šahds monišms, kuram truhkst mekaniskas principielas pretešķikbas, ir neauglīgs ka religijā, ta ir sinatnē. Pee šahda neaugliga monišma ir nokluwuše Eiropas sinatne. Atleek weeniga īseja: pahrnest jautajuma ūmaguma zentru zilweka ūpehku darbibas mekaniskajā ūferā, zehloniskajā dabas wajadsibu nenowebrīshamibā — un par mekaniskas filosofijas teorijas usdewumu nemit košmoša prīncipu pretešķikbu zībnu, wiņu ribzibas parahdibu ūpehkā un darbā. Tehsēs par zilweku darbibas mehrkeem, kā p. p. „Zilweks, pasibstees pats ūewi“, „ahrste, dsee-dini pats ūewi“, „waldneeks, waldi pats par ūewi“, kahrumneeks, eši pašbpeetisigs“, un „paſaule, dod leezibu pate par ūewi“, — šahhdās teh-sēs ir eetehrpta un personifizēta wiņu autoru personas buhtamiba: Sokrāts, Jesus Krīstus, Aleksanders Leelais un Budda. Jkdeenijsīškas dībhwes ūtāwokla zilwekam naw eespehjams uslīkt ūew ūtāhdus mehrķus, ka weenigi zaur ta Wahrda eedwešmas ūtēhlaſtibū uu principium individuatonis zībnaā pret kolektiwu gribu. Ta nebija nekahda leela tauta, kura teek nemitā, ka krīſīgs Bībeles tautiškais tībpa ūimbols, tee bij kalpinātē ūeeteji, nizinātē un tomehr ne-ūswahramee ebreji — jubdi, wisleelakee tautiškas individuališma idejas neſeji ūtarp wareņajām wezlaiku wehstures tautam egip-teeſħeem, babiloneeſħeem, aſireeſħeem, hetteem, medeeſħeem, perseeſħeem un greekeem — romneekeem, — tautam, kura katra ūewi tureja par Deewa iſredjetu tautu un kulturas neſeju paſaulē. Tee nebij nekahdi paſauļes warenee un waldneki, kuri teek nemitā ka bībeles ūsistemas ideala zilweka buhtamibas un ūsamibas tībpi un prīncipu neſeji dībhwē; tee bij behrnīſħķigee Adams un Ēewa; tee bij gimenes dībhwes ūakara parauga tībpi: Abrams un Sahra, Jhsaks un Rebeka, Ēaws un Jehkabs un wiņu ūewas; ta bij dabiska dībhwes wajadsibu diferenze, kad Rains un Aħbels,

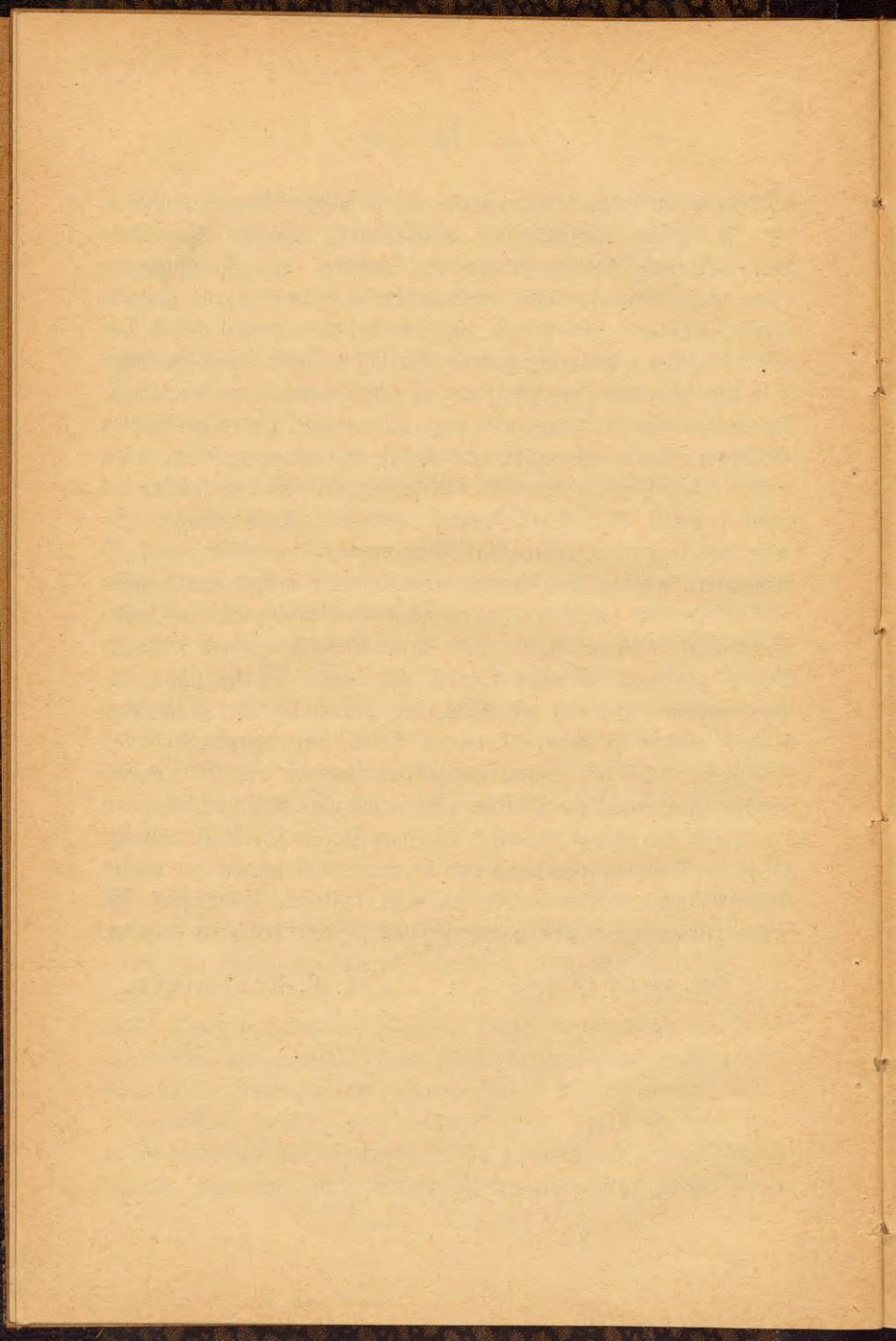
Abrams un Lats, Jehkabs un Ējaws, Jehkabs un Labbans teek uſwefti, ka zilweku darbibas materialu atteesibu parauga tibpi; tee bij Mosus un Jesus Kristus, wiswairak wajatee no behrnu kahjam, bet ari wiswairak bibstamakee tiklab preekſeb ſawejeem, kā eenaidneekeem, kuru peemehrs un idejas ir bibeles ſistemas mekaniskas pamata aſis. Uſluhkojot bibeles ſitemu no inſpiratiwa redſes ſtabwokla, ka inſpirazijs, paſtabwigi atkahrtojoſchos eedweſmas augli, mehs redſam ſitemu, kurai ir tik weena griba un mehrkis; mehs redſam ſbini gribas mehrku nenowebrſchamibā kaut ko paſrđabisku, ka nebeidſamas zilweku individualas zeeſbanas, tautu un leelwalſtju bojā eesbana teek noſtabditi, ka ſagaiditas, paredſamas likumweiđigas parahdibas, uſ Deewa likumu ribzibas abrenas. Un kad ſbi griba atkahrto wahrdus: „Deewa likumi, Iſraela zibaa ar Deewu, Deewa buhtamiba un eſamiba, Abraama, Jhsaka, Iſraela un Moſus deriba ar Deewu, Deewa alga Deewa kalpeem un Deewa ſods nepaklauſigajeem, Deewa ribziba un meers“, tad redſam, ka ſbi griba zibnas deht kahdas organiſazijs ſem paſaules woldibas waras likumweiđigas kahrtibas ſankzijs. Augſts un teizams mehrkis! Bet ar kahdeem libdſekleem wiņeb teek ſaſneegts? Kad waldoſbee ebreju teokrati ſawas tautas besteesibas grubtajā ſtabwokli runaja tautai par personifizetu Deewu, tauta ſahka praſit: „kur mahjo ſbis Deews? kahds ir wiņa iſſkats un kadeht wiņeb tautai nerahdas, bet tikai preeftereem un wiņu klewreteem parahdiſchanās un ſapnōs? Ta redſam, ka neapsiniga tautas logika un metode ir wiſos laikos weena un ta paſħba jeb jautajumi: „kas“, „ka“, „kadeht“ un analogija no behrna logikas triadibas: „es ta gribu“, „man ta patibk“, „ka tu driħkſti?“ Protams, ka teokratu logika ir ari tik analogija no augħdam apluhkotas logikas tribsweenibas, bet ſħas logikas lihdiſswars katru azumirkli ir meklejams mekaniskajā leetu buhtamibas un eſamibas ſakarā un tadeht teokrati atbildeja: Deews ir gara

eedweſma iſredſeteem zilwekeem, kureem ir uſlikts peenabkums no Deewa buht par tautas liktena un dſihwes zehloniſka pamata prinzipu neſejeem, kabdi bij p. p. Abrams, Jſaks, Jſraels un Moſus. Lai dotu atbildi uſ pehdejo tautas jautajumu „kadebł“, tad Deewa iſredſetee zilweki jeb praweefbi ſhabad un tad pa-rahdiſiās tautas ſtarpa. Praweefbi norahja tautas un teokratu netikumus un paſludinaja Deewa gribu un pawehli, ka tautai, ta ir teokrateem, iſſazidami pret nepaklaufigajeem un netiziſgajeem draudus Deewa wahrda. Šchahdi praweefbi un praweeteenes bij wiſpahriga parahdiba wezajās kulturas walſtis, kur ekſiſteja pat weſelas mediumiſma un praweefbu ſkolas. Moſus idejas peemehrs dewa tautai eemeſlu tiset Meſijas t. i. tautas at-peſtitaja atnahkſchanui. Preestereem, kureem Moſus populara ideja nodereja, kā likumweiđigs waldiſchanas waras eeroziſ, ſhabdu Meſijas atnahkſchanas ideju wiſadi pabalſtija, jo ta ka paralela Moſus idejai ſawſtarpigi pabalſtija weena otru. Šchahda Juhdū Meſianiſma ideja tika greeku un romeefbu paſaules azīs — diſkrediteta ſaur Jeſus Kriſtus newainigu zeeſchanu un mi-ſchanu. Notika pilniga idejiſka ſmaguma ſentra pahrweetoſcha- naſs greeku Platona idealam par labu. Jeſus Kriſtus dſihwe, mahziba, zeeſchanas un nabwe peerahdija zilwezei mekletas dee-wibas eekſhejo dabu: ka naw zitada Deewa, ka weenigi zil-weka dabisko teefibu un ſabeeedribas mekaniſka libdſſwara wa-jadſibas likumiba, ka pateefibas mahzibas Wahrda ideja. Ka mekaniſka libdſſwara ſitemai Bibelei ir wiſas preekſbrozibas pret jebkuru zitu religijas ſitemu, bet tikai ka individualai pree-ſteru ſchikras logikai. Zilweks, kurſb naw filoſofs un kuram naw laika nodarbotees ar ſimbolu eekſheja ſatura ahrejo nosiħmi un otradi, zilweks, kurſb newar iſſabkirt kahdas preekſbrozibas ir ſinatniſkai analiſei pret ikdeeniſchkigo ſintesi un behrniſchki-gajeem analiſes paſhakumeem, tabds zilweks bes kritikas eespeh-jamibas ſaur aklu peekriſchanu Bibeles metodiiſma garam peerod

beskritikas metodei, kura netik ween neder dīshwes praktikā, bet ir taiñi kaitiga, jo, aprobeschojot tizigos, atdod wi-nus pašaules behrnu warā un padara par neapsinigeem teiku walsti dīshwojoſtheem peeauguſtheem behrneem; un kamehr tizigee ſwehtuma un debeſu laimes kabrigee ſnaufb ſawa ide-alifma ſapaus, netizigee guđree ſho laiku ifleeto preekſb mate-rialu preekſchrožibu eeguhſhanas ar libdſekleem, kureem ir walſts likumu ſankzija un kureem ir tikai loti attahls ſakars ar Bibeles ſwehtuma ideała ſafneegſhanu. Bibele ir grabmata, kurai ir loti augsta literariska, webſturiſka, filoſofiska un etiſka wehrtiba, bet kurai ir ſawi individuali ſpeziali mehrki — to der katram Bi-beles ſeenitajam eewehrot, jo Bibele naw un nedribkſt buht iſ-nehmums kritikai, ja Bibeles nemaldibas prinzipa weetā mehs paſchi negribam malditees ſawu dabisko wajadſibu laba un īauna atſihſhanā. Wispilnigakā pebz ſawa filoſofiska ſatura ir pirmā Mojsus grabmata Bibeles ſiſtemā, par kuras zilweka tibpu wa-reno noſibmī tika jau aſrahdiſts, bet, grabmatu pebz grabmatas nemot, redsam zilweku tibpus un idejas, kuri diametrali preteji pirmajeem. Lai ſaweenotu religijas un ſinatnes wajadſibu weenā weenigā problemā, es uſſtahdu tehſi : paſaule „k a ſ p e h k a u n d a r b a p r i n z i p u z i b n a.“ Waj man iſdoſees ſho tehſi wiſpuſigi iſfirſat un ſinatniſki peerahdit, par to wares dot leezibu no manis peenemtā matematikā metode un ſeen. laſitaji. Katrā ſinā ſbi rakſta pilnigu nobeigſhanu war ſagaidit tik pebz dasheem gadeem.

Rigā, auguſtiā 1908. g.

T. A. Krubminſb.

I.

Eterā formas: esamiba un buhtamiba.

Motto:

Per aspera ad astra.

Pirmā attahlo debess īermenu zilweķam ūjuhtamā materiala spēkta darbibas forma teik ūjusta, kā filtruma un gaišmas stari. Grieķot azis pret ūho gaišmas un filtruma staru pāsauli, besgaligo debess išplatijumu, zilweze wiſos laikos un semēs eeraudsija ūpihdeklus: fauli, mehnēši, ūwaigsnies, weenu leelu ūwaigšanu ūlopojumu, Peena jeb Putnu zelu, un neisskaitamu daudsumu at ūewišķi un grupās stahwoſchu ūwaigšanu. Nostlehpumaini un itka ūpānodams tumšchajās deenwidus naķts zilweķam ūpiguloja un mirdseja pretim no debess welwes neisskaitamu maigu ūwaigsnīšhu pulks; kluši un nopeetni išplatija ūudrabgaišhais mehnēšis ūawu burwigo gaišmu, periodiski parahdīdamees pee debess welwes, kā periodiski augoscha un dīlstoſcha gaišmas deweja ūipa. Naķts walddīnezes, deewišķīgās Istaras gihmis, tā apšihmeja ūenee ūaldeeschi pilnu mehnēšcha ūipu pee naķts debess. Ūkaitlis ūeptini bij deeweetes Istaras rihzibas un dušešchanas ūwehtais ūkaitlis jeb weenas mehnēšcha pahrgrosibas ūases ilgums. Seewišķīgā Istarā un maigās ūwaigsnītes, deenwidus naķts klušums un meers, un Kāldejas preesteru domas par ūeweetibas dabu un nosihmi ūawas walsts

dsīhwē — zīk loti tas wijs ūdereja kopā! Bet to teesu
jo warenaks un pilnigaks ūwā azis apstulbinajoschā
gaišmas spehka bagatibā parahdijs deenas waldineeks —
ſaule, debesu un ſemes waldineeks un wiſas dſihwas dabas
raditajs deewīs Marduks. Marduks rada dſihwibū zīhnā
ar chaotisko tumſas deewibū Tiamatu. Gaišmas un ſi-
tuma ūtari ir ſemes dſihwibas dwachā, laba un ūauna
rihzibas ūaifchu ūaites un paſaules ūtaiftuma ūtaiftakais —
un tadehkī pirmajai kritikai eefahkotees, zilweks jautaja:
kas ir ūtari? Kas ir ūchis dſihwibū un gaišmu iſtaros-
joschās debesu buhtnes, ka kožmoža mekanizma ūpehku dar-
bibas widutajas: zehloniba un forma. Paſaules ūnatnes
un religijas problemu par Babeles deewa Marduka un
deeweetes Iſtaras ūnatniſku princiſieli nosihmi dewa ne
pate Babele jeb toreifejās paſaules kulturas zentrs, bet
to ūeno kulturas ūemju nopeetnakee ūnatnes wihi, filoſofi
un attihſtitakā eedſihwotaju ūchira, preesteri, kureem, ka
Buddam Indijā, Soroastram Iranā, Heraklitam no Efesūs,
Empedoklam Greekijā un augſtajam preesteram Hil-
kijam Kanaanā bij ūopejas kulturas ideiſiſtas ūtara ūaites
ar Babeli. Ūchi atbilde, kuru dewa augſchā minetee zil-
wezes religiju un ūnatnes neſeji, widutaj' ūtarp Kaldeju
un wehlačo paſauli, bij: „per aspera ad astra“, t. i.:
1) ūtari ir deewibas ūajuhtas eefahktums, 2) ūtari ir ūformu
zehlonibas iſtirſaſhanas pamats. Ka tas ir ta, par to
dod leezibu ūcholaiku ūnatne un ūalihdſinajoschais walodu
wahrdu eekſchejā ūatura nosihmes ahrejo ūimbolu kritizisms.
Wahrdi Iſtara mehneſis jeb Aſtarta, astrologija, astro-
nomija, astrofisika, Soroastrs, sanskrita diavs un latviſki
Deewīs (sanskrita — gaišmas iſtarojums) ūatura ūwā ūaknē
ideju, kuras ūatura ūtars ar gaišmu un ūtareem ir ūtaram
redſams. — Budda un Soroastrs ar ideju ūalihdſibū par

stareem iſſkaidroja wijs formu zehlonibas pamatus, iſ-
 nemot paſchus starus, kā formu. Budda ſazija: „stari kā
 kustibas forma ir wijs un ari nekas.“ Soroaſtra ne-
 pahrspehjamais peedaufiſchanas akmenis bij eedweſhma, kā
 energija, kuras formā ir staru daba un tadehļ Soroaſtrs
 ſaka: „Weenigais brihnumis, kuru es atſihſtu dabā, ir
 eedweſhma.“ Beenemot, kā starī ir etera widutajiba un
 wilnweidigas kustibas mekanijma iſteikſme, starī, kā zehlo-
 nibas mekanisku ſakaru widutajiba, ir gaiſma, filtums,
 elektriba, magnetiſms, ſpehls un weela; starī ir wiſur
 un nekur, ſpehls ir wiſur un nekur, weela ir wiſur un
 nekur, ja apluhkojam wiſus kā formas lihdſſwaru un
 meeru. Kā tas ir ſaprotams, kā ſaprotamas ir tikai for-
 mas un ahrpus formam it nekas naw ſaprotams? Zaur
 ko rodas staru formas: ſibens, elektriba, gaiſma, fil-
 tums, magnetiſms, ſpehls un weela? Zaur formu buhta-
 nibas ſajuhtamibas diſerenzi un zaur formu eſamibas,
 kā weenibas ſajehguma diſerenzes truhkumu. Debeſs Ķer-
 menu ſpehla un weelas buhtamibas preteſchība ir debeſs
 telpu pildoschs nn ritmiſti kustoschais eteris. Starī ir
 ſcha debeſu iſplatijuma pildoscha etera eewilnojumu meka-
 niſka ahrejas iſteikſmes darbibas forma. Debeſu Ķer-
 meni jeb etera materialiſazija: ſaules, planetes, kometi
 un miglas weidigeē plankumi ir wilnweidigi ſwabadi kū-
 ſtoschi etera ritmu pahrtraukumi, weetejs kustibu lihdſ-
 ſwaru zentrs, konſerwatiwas etera wilau ſystemas. Schahdi
 mekaniski etera lihdſſwara zentri, ar eelſcheji pamafinatu
 nebrihwu un ſlehgту kustibu darbibas ſferu un tadehļ ak-
 tiwām ahrejam kustibu parahdibam staru weida, atrodas
 pastahwigā lihdſſwara uſtureſchanas wajadſibā pret ſrabadi
 wilnojoſcho eteri. Tā kā paſaules lihdſſwars ir ſwabadi
 kustoschs lihdſſwars un kustibu lihdſſwara zentri ſpehj

stareem weidigas kustibas uskert, atturet, nowehrst, lozit un grosit wiāu wirseenu ahtrumā un ari paſchi eewilaot etera iſplatijumu, tad etera wiāu pakahpeniskas ſajuhtamibas formas: gaiſma, filteris, elektriba un magnetiſms ir uſſlatamas, kā mekaniskas staru wirseenu un ahtruma kombinazijas. Debejs ķermeniu un etera sistemu eekſchējee lihdſſwara zentri, ſaules stareem weidigu energiju iſtarojoschi degſchanas punkti jeb fokuſi, iſtarotahdā daudsumā stareem weidigu gaiſmas, filteris, elektribas un magnetiſma energiju, kahdā ſaules ūanem iſdalamo energiju no wiſas ūawas dinamiskas ſferas mekaniska wilnweidigi konzentrifka etera ſpeedeena un ūha ſpeedeena eespaida uſ ſaules energijas kinetiſko un potenzialo krahjumu. Kātras kustibas eeſahkuma forma ir staru un tamdehļ ari weela ir eekſchēji ahereja staru kustibas formas iſteikſme. Kātrs ķermenis iſtarotajā ūaj ūanem energiju no ahereenes staru formā. Staru ir mekaniska ſpeedeena wilnweidiga kustibas forma un tadehļ ķermenis, kurš energiju iſtarot, atrodas ari pats ūem staru eespaida, bet tahdu staru, kureem pretejs wirseens un ahtrums. Tahda staru energijas mekaniskma daba ir ūaulei, ūibenim, degoſchai ūwezei, radijam un optiſķa fokuſā ſaules starus ūakopotajam ūīklam. Ūibenim, kura energija no neſkaitameem elektriskas energijas eeroſinaſchanas zentreem neredsami ūawenojas ūinamu mahkonu ūopu elektribas lihdſſwara zentru un tad arwarenu ūpehka redsamibu ūawenojas ar preteju elektribas lauka elektriskas energijas preteju poluſu, ir wiſas staru ihpasčibas: gaiſmas, filteris, elektribas, magnetiſma, ūpehka un weelas, ar to starpibu, kā ūibena eksiſtenzes laika mehrs ir ūoti ihs, bet ūaules, kā ūistemas zentra, un ūemes akmena, kā ūimisku ūawenojumu zentra,

effistenze ix loti ilga, lai gan ne muhschiga. Muhschiba, ka fajehgums, ir ahpus telpas un laika, weena un nedalamā; muhschibas prinzipis, ka weenibas, nedalamibas un newairoshanas prinzipis, ir prinzipis bes differenzes mehrauklas un tadehk wiſu wehrtibu preteschēkās pafiwā. Kustibu ešamiba ir starī, kuru buhtamiba ir starū mekaniskas kombinazijas šiltumis, gaisma, elektrība, magnetīms, spēhks un weela. Ištirajot filosofisko prinzipus: zehlonibas weenibu, weenibas dualismu, mekaniska ūkara darba mehrki, jeb mekaniskas darbibas formu wajadības, mehs to waram darit ne zitadi, ka uš metodiska paralelīma jeb prinzipu dualisma pamateem. Bispirīms eeksheja wajadības ūjuhtamiba un mehrki, tad plans, lihdsfelli, laiks un weeta, tad darbs — tahda ir apšinīga zilwēka eeksheju kustibu ahrejas isteiksmes forma. Penemot, ka Deews grib radit, t. i. darbotees, kahda waretu buht Deewa darbibas forma: kofmogoniska starū darbibas forma „lai top”, jeb materiali logiska zilwezīka? Bispirīms Deews rada uniwersumu preteschēkibū ūjuhtamu redjamibu: debeži un semi; tad Deews rada redjamibas zehloniskas preteschēkibas: gaismu, nostahdot to pret tumšu, t. i. uſtahdot zīhnas prinzipu. Ar ūcheem diweem radišhanas akteem pašaules dījhīwiba ir eesahkuſees. Turpmāk Deews nodarbojas tikai ar ūmes wirspūſes eelahrtojumu preeksī organiskas dabas walsts un zilwēka; teek gahdats par ūmes neorganisko elementu: gaisa, uhdens un ūaussīmes mekaniskas darbibas lihdsfīwaru, kahds ir wajadīgs organiskas stahdu un dījhīwneku organismu mekanikas jeb eekshejas organiskas līmīkas ahtrdarbibas ateezamibai pret lehno ahrejas dabas darbibas isteiksmi Organiska dabas walsts teek radita tahdā pakahpenīskā ateezamibā pret ūkoſčas radibas darbu, kahdā jau agraki

raditais ateezas pret neorganisko dabas valsti: vis-pirms organismu stahdu valsts, tad uhdens dñihwneeki un siwis, tad putni, tad faussemes rahniki, tad faussemes svehri un wispehdi gilweki pehz Deewa gihmja un lihdsibas, ka Deewa weetneeks, ne ka waldineeks semes wirjsu, bet ka Deewa kalps un zihkstonis pret dabas spehkeem. Tahda ir Mosus kozmogonijas zehloniska kahrtiba. Wispirms chronologiskais eefahkums ieb ijejas punkts laika mehrā, tad redsamibas dualisms, ka pasaules buhtamibas pamats, tad schas buhtamibas eeksheji ahreja pretejchikas isteiksmes forma: gaižmas zihna ieb pasaules esamiba un wispehdi gschis pasaules esamibas, gaižmas ieb eeksheji ahrejas zihnas visplinigaka isteiksmes forma — gilweks. Dñihwiba, ka loti ahtra eekshejas esamibas ateeziba pret loti lehno ahrejo esamibu, tahda dñihwiba ir gilweka psichofisiika. Un ta redsam: no besgaligi lehna „nekas“, no muhschibas „bes laika, bes weetas un bes weelas, no etera bes krahaina wišuma, lihdsigi tam, ka, pehz wezas jaukas greeku teikas, idealisetais Iſtions, pawaſara ūaules ūiltais stars, no debežu išplahitiuma eero-das un mekle semes deeweeti Heru, bet newilshus ūastop ūawā ūelā weeglus zaurredsamus padebežhus, rada no pehdejeem pirmos pawaſara agentus debežs telpā, zentaurus — mahkonus, kuri apbalwoti ar wišam wažaras debežs krahſu un formu daschadibam, ūkaistumu un ūpehku. No ūchahdeem dabas apstahkleem, kuru wahrds ir ūaſlibas dñina, miheſtibas eegribas un gadijeens, iſ-zeļas ari zehlonibas psichiske ūlehdseeni. Ka tas ir ta, to war nowehrot ūatrs, ūuršč grib redset redsamibas iſzelšchanos no neredsamibas wišos laikos, weetas un ūferas. Žejot junija un julija mehniescha jaukajās deenās n̄ ūlaja ūauka, tad pehz pulksten 8—9 no rihta,

pazeldamees par horizontu augstač, ūtales starī ūtā
stiprāč eesildit ūmakaš gaiša ūchikras un ūad garaineem
peepilditais ūlti drehgnais gaišs, ūahydams augstaču,
atdseest un rada mahkumu miglas tehlus un ūopas, tad
redsam, ūta, atkarajotees no gaiša strahwam, ūchee mahkoni
peepeschi drihs iſzelas, drihs atkal iſgaift ūltajā gaišā un
dod mums eespehju nowehrot wiſu wiņu ūrahju un formas
bagatigo daudsumu, daschadibu, zehlonibu, mehrki un
likteni. Tahda pat zehloniba, mehrki un liktenis ir ūtaulei
ar winas ūwaigsnem, ūtalem, planetem, kometem, miglas
plankumeem, Beena ūzlu un eteri. Ūtaistas un pilnigas
geometriskas debesu ūermenu formas iſzelas no miglas
plankumu chaotiskas weelas, lihdsigi tam ūta ūibens ūodas
no pehrkona ūadebejchu ūustibu eekſcheja prozeja pahr-
wehrtibu preteſchlikas. Ūibeni un ūtauli, ūta analogijas,
ſchlikro weenigi laika un weetas plaschuma ūajehgums.
Planeti jeb ūtales ūadowoni, ūuri ūinklo ap ūtauli ūon-
zentriskos ūolas jeb elipsa weidigos ūinklos, ir ūtales
buhtamibas preteſchlika jeb eekſcheja lihdszwara ūarbibas
efamibas forma. Ūurp ūodas debes ūibens, ūtales, ūapehž
winam naw ūik ahtre ūela mehrkis ūta ūibenim wirs
seimes, tam par weenigo noteizeju ir ūtales ūistemas
ahrejo apstahklu wajadsibu noteizošha wara, lihdszwara
wajadsiba, ūta ūihzibas ūustibā ta ari ūihzibas meerā.
Ūta tas ir ta un newar buht zitadi, to ūajuhtam ja
valuhkojamees ūawā eekſchejā gara ūustibas mekanismā.
Ūas gan ūits ir ūchās besgala tahlu ūaikā un ūelpā
ūneedſoſhas ideju iſejas un gala punktu eespehjamibas,
ūta ne ūtaulei un ūibenim ūadneeziga staru mekanikas pa-
ſtaule? Ūa ūiltuma, gaišmas un elektribas starī aiznem
telpu un ūaiku, tad etera magnetiska lihdszwara starī iſ-
plahtas azumirkli pa wiſu ūistemu. Ūikai zaūr pehdejo

apstahkli ir iſſtaidrojama muhsu idejisko darbibu paſaules mekanika, ūa ir ſchās mekanikas agenti, ar kuru palihdsibu ahtrums un telpa teek ignoreti, ūa nekas, ūa muhschibas buhtamiba un ari nebuhtamiba, ūa dalama un nedalama weeniba. Gaijsmas paſaules pilnigakais mekanisms, kuram ir wiſas ſchās paſaules energitates iſplahtischanas formu ihpaschibu daſchadiba, ir zilweks, jeb zilweka gars, ſchi ūoti ahtrā un ſwabada kustiba ſtarp ūoti lehno meeſīgi ſaiftito kustibu jeb materiju. Jo pilnigaki un ſwabadaki noteek zilweka ſchis paraleli weena otru pabalſtoſchās un uſ mekaniska lihdſſwara likumeem pamatotas kustibas, jo pilnigaks ir ſauzams zilweks, ūa gariga un meeſīga buhtne un jo tuwaku wiſsch ſtahw idealam — deewibai. Turpretim, jo lehnaki lahdā ſermenī noteek ſchi eekſchejo ſkihmisko weelu maina jeb degſchana, jo weenpuſīgaka wina ir, jo tuwaku tahds organiſms ſtahw nedſhwias dabas walſtij. Spehku wirſeens un ahtrums iſejās un gala punkti, ſmaguma zentri un winu atteezigais darbibas iſmainas ſakars, eekſchejs un ahrejs ir tas, kas noteiz weelas weetu un ſtahwoſkli dabas walſti. Gewehrojot wiſus weetejos no teikumus, kureem materialas ihpaschibas, forma ir atkariņa no laika un ſinamas geometriſkas formas tihp̄s, ūa p. p. ſaule un ſeme, ūa matematiſki wiſpilnigakā maſas forma ir ari wiſwezakā ſiſtemas dala un winas ſtiprakee materialee pamati; un tā tas ir wiſur un bes iſnehmumeem, ūa no wiſpilnigakem geometriſkeem materialas formas parahdibu tihp̄u paraugeem: bumbas un olweidigām eekſcheji ſlehtām kustibu materialām formām, ūa no ſeegeleem preekſch buhwes, teek mekaniski ſakopota paſaules kustibu lihdſſwara atrodoſchā materiala paſaule, kur atomi, dſhwneeku olinā, kannina, ſaules un ſwaigſnes ir tik ſeegelei preekſch buhwem, kurām daſchada mekaniska

mehrķa wajadsiba un leelums, bet kuras wijs ir padotas weenam un tam paſčham mekaniska ſakara ſaiſchu jeb ſawſtarpigas kustoſchas lihdsſwara atteezibas likumam. Kahds ſpedeens jeb ſteepeens, tahda ir weelas pretoſchanas un iſteikſmes forma: ahda, muſkuli, aſinis, ſauli, ſma- dſenes un zitas organiſkas zilweka jaſtahwa parahdibas ir darinatas no weenas un tās paſchas dihgla kanninas zaur dalischanos mekaniſķa darbibas un peenahkumu iſpildi- ſchanas zelā. Waj tadehļ lai brihnamees, kā debesī ſaulu ſystemam ir tahds pat attihſtibas zelſch, pehz weena likuma, bet pehz ſawa individuala mehrķa un wajadsibas? Lai nebrihnamees ne par ko dabas walsti, jo kahda bij ebreju un tizigo paſaules wajadsiba pehz Moſus un wina koſmogonijas teikas, tahdi bij ari winas zehloniſkee lih- dſekti. Wiſpirms laika eefahkums kā iſejas punkts, tad perſonifizeta darbojoſcha un radojcha Buhtne Elochims, kā ſekojojoſchu zehloniſko rižibas parahdibu zehloniſkais pirmeemelis; tad zaur Pehdejā darbibu raditais wiſuma chaotiſkais moniſms teik noſtahditi, kā eekſcheji ahrejā diwpufiga redſamibas preteſchēiba neredſamibai, un wiſ- pehdigi, kā ſchi raditas pirmweelas eekſcheji ahreja prete- ſchēiba ſem Elochima formejojcha eefpaida teik diferenzeta un organiſeta atſewiſhkos attihſtibas pakahpenos, Deewa deenās jeb Deewa laika mehrā. Kahda wehrtiba ir muhſchibai, kā laika mehram prinzipa, mehs redſejām jau agraki, jo pehz prinzipa muhſchibas ſajehgums ir ahrpus laika, telpas un weelas ſajehgumeem, un tadehļ muhſchiba newar tilt nemta, kā pamats Deewa radischanas prozeſam, jo pats Deewa ir muhſchibu pil- doſchs ſajehgums, bet ne zehloniſķa paſaule, kurai ir un wojag buht radischanas wehſturei. Ja mehs runajam par muhſchigu laiku un muhſchigas telpas iſplatijumu,

tad mehs pateeſibā turamees ne pee ſa zita, ſa pee ſub-
ſtanzeſ redſamibaſ eeſpehjamibaſ formam jeb domajam
par ſubſtanzeſ eſamibu un neiſnihzaſ jeb pahrwehr-
ſchanas likumu. Nekas nepaſtahw, bet ari neiſnihkſt, bet
tikai pahrwehrſchaſ, un tadehſ ari mekanikaſ formas ne-
iſnihkſt, bet tikai pahrwehrſchaſ ſawa likuma eeſpehjamibaſ
un wajadſibu robeschāſ. Subſtanzeſ eſamiba ir
ſubſtanzeſ ſajuhtamiba, redſamiba, dſih-
wiba un gaſma. Ta ſa zilweka eſamiba,
perfonikaſ „es“ ir meklejams zilweka bu-
htamibaſ forma, tad taħda pat ir Deewa eſa-
mibaſ atteeziba pret Deewa buhtamibu.
Buhtamiba ir redſamibaſ forma jeb traufs. Eſamiba
ſha traufa neredſamais ſaturs un zehlonibu noteizoſchſ
mehrkiſ. Utneſmot no zitām formas parahdibam beſ-
galibaſ prinzipta preteſchkiбу un peſchkirot beſgalibaſ
prinzipu galwenajai materijas forma, eterim, mehs tomehr
newaretu iſtikt beſ prahta mekanikaſ aſim: laika, wee-
tas, weelas un ſpehka ſajehgumeem. Filoſofija ir ſaws
mehrkiſ un ſſera, kurā ir dſihwibaſ un gaſmas parah-
dibaſ mehrki jeb zihna, tadehſ filoſofija, kura nodarbojas
ar muhſchigas un beſgaligas weenibaſ, nedalibaſ, ahrpus
laika, telpas un weelas atrodoſcha naw zitada mehrka,
ta beſwehrtiba. Dſihwiba, tilpat ſa gaſma, ir ſpehka un
darba prinzipu zihna. Nad ſchi zihna iſbeigfees, tad
eeſahkſees tas Deewa meers, kurſch ir augstaſ par wiſu
zilweku ſapraſhanu. Bet muhſchiba ir ſchiſ meers un
paſaules zehloniba ir preteja muhſchibaſ ſajehgumam,
kurai zehlonibaſ naw. Taħdas ſpehka darbibas parah-
dibaſ, kuras ir uſluhkojamas ſa materialaſ formas redſa-
mibaſ, mehs apſihmejam, ſa konſerwatiwas ſtaru
ſitemas jeb etera wilnweidigu kustibu mekanikaſ lihdſſwara

zentrus p. p. ūtales, planetus, kometus u. t. t., turpretim
 eteri jeb weelu, kas šķērso konserwatiwas sistemas un
 kuras elastiba ir katra pasāules kustibas parahdibas
 pamats; ūtā etera widutajiba jeb telpas mehrs at-
 rodas kustojchā mekaniskā lihdsīwarā ar etera sistemas
 zentru eekšchiga wirseena jeb mašas mehru un ahrejo
 wirseena ahtrumu jeb laika mehru. Tāhds ir Neutona
 gravitazijas likuma pamats, ka ūtis likums war noderet
 visās swabadas mekaniskas konserwatiwu sistemu kustibas
 bei isnehmuma semes wiršu un debess telpā. No ūvara
 katrā atsevišķā gadijeenā ir wirseens un ahtrums, ar kādu
 noteek prizipielī pretejas kustibas. Smilshu graudinjch,
 kura atomi war tilt usšlatiti, ka eekšcheji ūpehļa darbibas
 swabadi vibrejošchi kustojchi zentri, lihdsīgi ūbenim, ūtalei
 ūmei un t. t., naw nekas zits, ka pamašinats wirseena
 ahtrums un rinkweidiga kustibas forma ūlehgtā etera
 wilaweidiga kustibas forma jeb stari, kur etera wilna
 vibrazijas garums ir nekustojcha atomu zentra attahlums
 no kustojcheem atomeem, molekularais attahlums, jeb
 konserwatiwas molekulu sistemas eekšchejais attahluma
 mehrs. Schāda etera wilnu atomiskā iſteiksmes esamiba
 ahreji parahdas, ka materiala formas buhtamiba un ih-
 pašchibu daschadiba. Radishanas darbs jeb zehlonibas
 prinziips ir issaukt formu buhtamibu no pasāules esamibas,
 no etera elastibas ihpašchibu likuma iſteiksmes formam.
 Kāhda ir ūti likuma iſteiksmes eešpehjamibu daschadiba
 un weenfahrjschiba, tāhda ir pasāules mekaniska struktura
 un darbiba.

II.

No eekshejas gribas esamibas us winas ahrejas
buhtamibas simbolu.

„Ab interioribus ad exteriora“.

Katra buhtne, apluhkota no winas individualu ihpa-
schibu daschadibam un spezialam individualam wajadsibam,
ka ahreja weetas un laika esamibas formā eetehrpta
buhtamibas parahdibu esamiba, un ka buhtamibas formā
atrodoschais formas zehlonibas mehrka fatus, ir indiwi-
widuelas esamibas eefahkums un gals, jo naw nefahda
pašaules parahdibu eeksheja fatura jeb substanzes un
ahrejas isteiksmes, ka tikai tahdas, kuram zehlonisks fatus:
eeksheji ahreja mekaniska widutajibas isteiksmi. Eeksheja
mekanisku kustibu zehloniska atteeziba us ahrejam meka-
niskam kustibu parahdibam — tahda ir pašaules dsihwibo,
jeb pašaules gaijmas isteiksmes forma. Formas eeksheja
kustiba, jeb eeksheja dsina us ahrejam eekshejas kustibas
isteiksmes parahdibam, ir dsina, wehleschanas jeb griba,
kuru pretischliba ir sin- un ſajuhtas kahriba un kuru
lihdisswara stahwoklis jeb eeksheja lihdisswara ahrejee
lihdjekli ir eekshejas dsinas, kahribas jeb gribas apmeerina-
ſchana zaur eeksheji ahreju mekanisku kustibu ſakaru. Katra
ſajuhta: redje, dsirde, taustischana, garſcha, oſte un eeksheja

Lihdsswara jeb ķermena ūjuhta, tā ķermena eekšķigo kustību mekāniķa atteezamibas lopūjuhta pret ahrejam kustibam, ir tizešchanas un gribas ūjuhta, jeb ideja par finamas kustibas eekščēji ahreju esamibas buhtamibu, tā ūjuhtas materialu objektu, kura ūturs ir leeluma daudžums, virseena un ahtruma parahdibu ihpašchibu kustoschais, jeb darbojoschais skaitlis un proporzija. Kāhda ir zilweka eekščēja pšichisko kustību parahdibu mekāniķma ahbeze, jeb princiņela zehloniba un mekāniķki likumiweidiga logika, tāhda ir ahreji eekščēju ūpehla darbibas widutaju ūawstarpiga eespaidu un ahrejas iſteiķmes wajadsiba un eespēhjamiba. Princiņeli logiskas, mekāniķas jeb apšinigas kustibas ūahkumam zilwekā, waj ari wiſur zitūr dabas walsti, ir diwejads zehlonis, dšineklis un noluhs, iſejas un gala punktu eespēhjamibas un wajadibas princiņeli logiskais — mekāniķais ūakars, ideijskas nerwu energijas kustibas zelsh starp diweem ūmadsenu energijas lihdsswara zentreem, ūpehla lihdsswara widutajibas zelsh turp un atpakaļ, Newtona grāvitazijas likuma widutajiba starp ūauli un ūemi. Ultraſt mekāniķa ūakara kustību darbibu iſejas un gala punktus nosihme mekāniķā walodā: ūinat, ūaprast, waret, tizet un gribet. Energijas kustibas zehloniskais iſejas un gala punktu logikas mekāniķā ūakara mehrklis ir lihdsswara ūaſneegschana kustībā zaur kustibas ūemto virseenu un kustibas ahtrumam augot jeb maſinajotees.

Mekāniķa lihdsswara faktori ir diwi: virseens un ahtrums. Ja kustība ir pšichiska ideijska, tad nerwu energija pehz diwreis noſtaigata zela, tāhds kustibas prozejs ir lihdſinajams pšichisko wehrtibu ūvara ūauſ ūahrſtiſchanai, kur ūveramais ūturs ir dšineklis un

noluhs, kuri, ūjauſti un ūaprasti, orienteti un konstateti, deriguma ūvara ūauſā likti, un par realu ihſtenibu un wajadſibas eespehjamibu atſihti, ir prinzipis wina ūahkumā jeb mekaniſka pateeſiba. Redſamā zehlonī ir prinzipa paſinejam redſams wehl attahlais un tadehļ neredſams noluhs, iſnahkums, mehrkiſ un otradi; no parahdibas gala punkta pehz zehloniſka ūakara meklejot atrodam iſ-ejas punktu jeb prinzipu wina ūahkumā. No ta redſam, ka gribot mahzitees paſiht dabu un zilweku, muhſu logikas lihdſeklu rihzibā ir diwi zeli un metodes: no weena weſela uſ wairoſchanu, uſ lihdſibam, analogijam, uſ iſ-platiſchanu un augiſchanu laikā un telpā, uſ kustibu plaſchumā un daschadibā, jeb uſ ihpaschibu preteſchibū, dala-mibū, formas pahrwehrſhamibū, mojnoiſchanos, iſſuſchanu un iſnihzibū. Tſchetras aritmetikas pamata rihzibas: ūaſkaitiſchana, atſkaitiſchana, wairoſchana un dalischanu ir apluhkojamas ka paleelinaiſchanas un pamaiſinaiſchanas rihziba jeb kustiba. Ta ka prinzipielee logikas un mekaniſkeee matematikas likumi ir tautologiski atfahrtojumi weena zaur otru, tad pſichofiſiſka pareleliſma ūakara ūaischu wajadſibas buhtamiba war tikt uſſkatita par peerahditu. Zelſch un laika ſprihdis, kurā ſinama kustiba noteek, wirſeens, ahtrums un plaſchumu pildoſchs leeluma jeb maſas ūajehgums ir mekaniſku ſpehla un darba prinzipu koordinazijs pamati. Paſaules mekaniſma likumi wiſur ir weenadi, bet paſaules mekaniſma atſewiſchkām daschadām daļam jeb organeem ir neweenads kustibas ahtrums un wirſeens, zaur ko iſzelas neweenads leelums, ihpaschibas un ūkaitlis, un tadehļ ari noteek paſaules buhtami-bas individualas wajadſibu eespehjamibas, individualas nenowehrſhamibas, jeb zehloniſkas individuala pamata likumibas un wajadſibas. Ja kustibas gala

punkts ir kustibas mehrķis, tad arī pasaules višuma zehlonibai ir sāws wispaħrigi ļopejs gala mehrķis, tapat ka individuali atsevišķkai zehlonibai ir sāws iħpaċċhs esamibas un sāws iħpaċċhs buhtamibas mehrķis, kurus noteiz individualas esamibas un buhtamibas spehka darbibas liħdelli un stahwoklis pret apkahrtejeem buhtamibas un esamibas liħdelleem, stahwokli un mehrķi. Tas, kas wispaħrigi un ġabeedriżki logiſts, war buht individuali nelogiſts, jo par individualu logiku peenem to, kas ir individuali derigs, wajadsgs un nepeezeeschams, ja uſtahda individualas gribas deriguma fajuh tamibas geometriſko prinzipu, bet ja uſtahda mekanikas nei-behgamibas un nenowehrjchamibas prinzipu, tad par widutaju starp leelaku un mašaku individualitatu zihnu ir spehku un darbibu fakara kopigas atteezamibas, kuras iſtek tikpat no individualas logikas mekaniskā likuma, kā arī uo wispaħrigi logikeem mekaniskeem likumeem. Bet kas ta ir par logikas un mekanikas likumibu, kād pehdejà atrodas individualu buhtamibas esamibu eegribas riħzibas warā: radit jaunas jeb iſniħzinat wezas formu buhtamibas? Iħsteni bā ir tik weena muh- īchiba, weena esamiba, weena buhtamiba, weena logika un mekanika, bet prinzipiee polu ſi ir diwi un zekk īch starp ġħeem polu ġeem ir pasaules briħ-wiba. Scha weena logika ir tahda: geometriſki un veewilzigu ģinā fatrs ir few wistuwakais, kā individuali, īchfira, tauta, walsts, rahsa, zilweze, planets, saule, eteris, un fatra buhtamiba ir pepspeesta d'siħwot mekaniskā at-karibā no zitām buhtamibam, atrastees ġabeedriħbā un uſlīk few peenahkumu, likumu un ġaiteς. Wijs ir briħws un nekahda briħwiba nekur naw atrodama, wijs ir

griba, bet ari negriba, wiſur ir gaſma, kā tumſibas
 preteſchiba, wiſs ir apſina, bet ari ſapniſ, neapſina,
 wiſs ir eedoma un eedwehſma, bet ari likumweidigas
 dabigas parahdibas, — wiſs ir preteſchibu zihna. Kad
 kaut kur kahds mekaniſms ir gataws un ideja ir eetehrpta
 logiſka materialas formas mekaniſka darba gatawibā, tad
 pateeſibā atleek winu atſiht par peenemamu, derigu, jeb at-
 metamu, nederigu, par pakalddariſchanas un peemehroſchanas
 paraugu, jeb par kaitigu newehlamu — tahda ir ſa-
 beedriſka logika un tahda ir katraſ paſaules individualas
 buhtnes logika. Wiſur, kur kaut kā ūswahr, tur kaut
 kahdas idejas peekriteji iſmantotaji ūswahr, un wiſur,
 kur kaut kā walda, tur kaut kahdas idejas prinzipi
 walda. Idejas wajadsiba un ſpehls parahdas kā leelaks
 derigums un leelaka wajadsiba, leelaka tizeſchana un grib-
 ſhana, leelaka pahrleeziba un zeriba, leelaka miheſtiba,
 meers un bauda, ar maſaku darba ſpehlu patehreſchanas
 daudſumu. Individu ſabeedriba funkzionē, kā ſabeedriſka
 wajadsiba un ſolidaritate. Šabeedriba, kā buhtamiba, ir
 mekaniſks ſajehgums, kur indiwiſi parahdas kā weela un
 kustiba, kustibas organi un winu funkzijs; eestahdes un
 winu attihſtibas zelſch, ſabeedriſku ſpehlu statika un
 dinamika. Tur, kur aug weela, tas noteek uſ weelas un
 ſpehla rehliņa, tur, kur weela ſadalas, ari ſpehki ſadalus.
 Weelas daudſums, atgreesdamees weelas un ſpehlu wee-
 nibā, pahreet weelas nekustibā. Ko eeguhſt telpa, to
 ſaudē ahtrumis. Ahtrumis un wirſeens ir tee elementi,
 kuri, kopa ar telpas ſajehgumu, gahdā par kustoſcha lihds-
 ſvara formam, proporziju un ſlaitli. Tur, kur maſas
 organizacija ir iſplatijuſees, wina ſawu lihdsſwaru, kā
 mehrki, ir jau ſazneeguſi: ſawa harmonija, kustibas, wa-
 loda, religija, ſinatne, tiziba un griba, ſaws darba lauks,

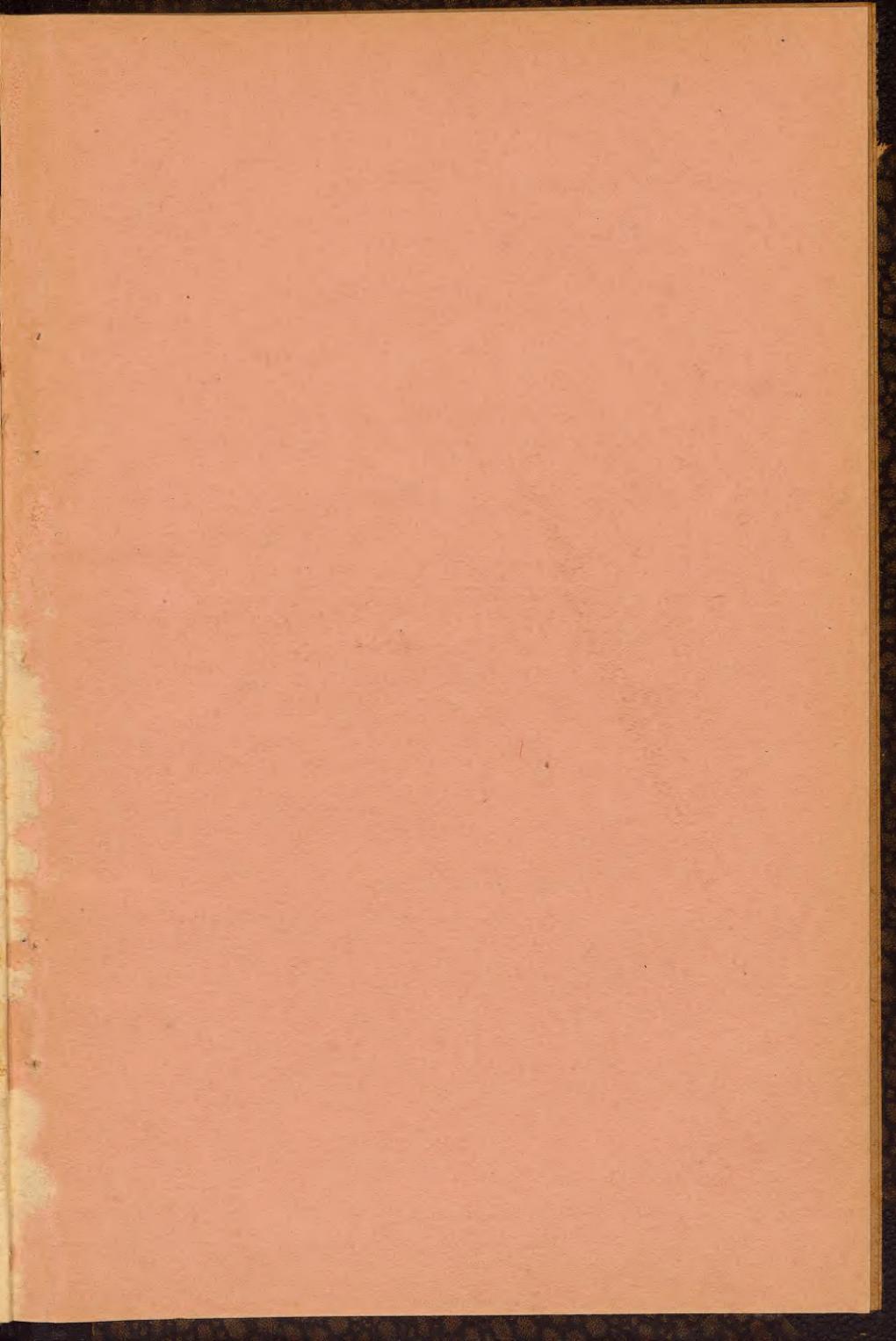
ſaws ihpachums, mahja, ſawa gimene, laulats draugs, behrni, ſawa tauta, walsts un ſaweenojoschas mekaniskas peenahkuma jeb darba uſdewumu ſaites. Te naw stipru zenteenu ahrpus organizazijas, bet ir ſtipra organizazija zenteenus iſmantot, tahdas ir wiſas konſerwatiwas ſiſtemas ar ſauli eefahkot un ar ſmilſchu graudimai no-beidsot. Pasaules efamibas un buhtamibas wiſpilnigakā analogija ir atrodama ne kahdā ſinatnes grahmata, bet Bibeles ſitema. No ſabeedriſkās anarkijas un chaofa: behrniſchligas Adamam un pehrtileem lihdsigas dabas dſihwes, no klaidnibas, palaidnibas, kalpa, weeſa, bes ſemes, bes tehwijas un bes likumibas ſtahwoſla, no ſek-ſualām iſwirtibam, daudſſeewibas, behgli, no ſpaidu un zeeteju, nizinato un nizinajamo ſtahwoſla uſ gimenes dſihwi, ihpachneeka teeſibam, ſawu tautu, tautiſku pra-weeti un Deewu, uſ ſawu walsti un tehwiju — tahds ir ahrejās ſiſtemas organizazijas konſerwatiſkais kodus. Un waj debeſs iſplahtijumā nenoteek tas pats? waj ſaules un ſwaigſchmu bari ir padoti ziteem likumeem? Maſas gaſma ir maſas dſihwiba, maſas dſihwiba ir maſas zenteeni, tiziba un griba. Maſas ſpehks ir maſas daudſums, leelums, organizazija, wirſeens un ahtrums. Zenteeni ir maſas kustibu dſina jeb wajadſibu nepeeze-ſchamiba. Tiziba ir maſas zenteenu un gribas lihds-ſwars, jo tiziba ir eekſcheju zenteenu un gribas lihdsſwara wajadſiba un tadehļ tiziba dod taiñibas jeb gribas wir-ſeena pareiſiguma paſchapsinu jeb lihdsſwara ſajuhtu, meeru. Tiziba ir idejas eedweſmas wajadſiba un liku-miba. Jo wairak ſateekas zenteenu, tizibu, zeribu un gribu, jo wairak ir wajadſibu un jo gruhtaka ir ſcho wajadſibu apmeerinaſchana. Pateefibas un pahrleezibas, wairodamas ſkaitli, wairojas ari ſpehkfā jeb tizibā —

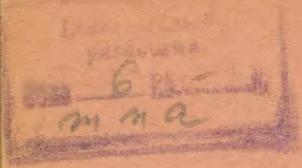
Tiziba ir mājas pahrleebiba, griba un prahs. Bet ūnatnīška tiziba ir tahds zilwezes problems, preefsch ka wehl zilweze naw sagahdajusi deesgan laba un ūkaidra logiska materiala, — tahda tiziba ir mekaniska kosmogonija. Idejisku tizibas sistemu zentri, ka efamiba un buhtamiba, ir atsevišķi individu, ka p. p. Mosus, Kristus, kuri zaur wajadsibas ūjuhtamibas intensiwači ahrejas darbibas iſteiksmi ir eeintrejeto pretejschēku pirmā jeb efamibas puje, un tizibas idejiskas wehrtibas peenem wišpirms eeintrejetee, waldošcha ūchēira un preeſteri, ja wini ūchādas idejiskas wehrtibas ūjuht, ka ūbeedrīškas dīshwes wajadsibu un apstahklu waras neno-wehrschamibū. Ideju rada logiskā zelā višas sistemās mekaniska idejas wajadsiba un idejas augšchanas prozeſs jeb zelšch uſ dedukzijas tehnici war wiltees weenu azumirkli, bet ari ūimtus un tuhļstoſchus gadus no zilwezes wehstures, jo idejas ūturs ir ūakopojums no daudzam logiskam patahpeniskam mekaniskā ūakara idejam. Geniala ideja, ka dedukzijas auglis, ir winas augšchanas prozeſa lihdsinajama leelumā, plāschumā un daschadigumā ūajehguma ūomplizetam ūkaitla weenfahrscham ūnahkumam zaur aritmetiķu rihzibu ūskaititišchanu. Sibenim, ka ūustibai un genialai idejai ir weenada zehloniska wehstur: ideju, tapat ka ūbeni, rada viša sistemās energiju statika un dinamika kopigi, bet ideju ūešawinas, ūakopo, organise pehz eespehjamibas un wajadsibas ūkumeem weens indiwids, idejas wahrds un ūsejas punkts, un ūbeedrīškas ūmadsenes ir ūcas idejas dinamiskais lauks. Ūbeedribas tikpat ka individu, paschustureschanas lihdselki parahdas ka instinktiwa ūjuhta un ka logiskee prahta ūkumu ūlehdseeni, tadehļ ari ūbeedrīška logika ūwas religijas sistemās

zehloni redī ne autorā Mosū, Kristū, Buddā, bet idejiskā eedweh̄mas zehlonibas personifizētā deewibas prinzipa individualisētā buhtamibas ešamibā. Mosus, Kristus un Buddha ir tik widutaji starp realo ūsuhtamibas apšinibū un zehlonisku eedweh̄mu no ahreenes zaur inspirāciju, parahdīshamu un ūpneem. Soziala tiklab īa individuala logika zenshas ūsneegt wiſleelako un eeſpehjamako telpas un laika brihwibū, wistaſnako zelu ūstibū ūhdīšwara eeſpehjamibam — tahda ir īatras konservatiwas sistemas prinzipiela logika. Blaschums, augstums, ūkaiſtums un ahtrums — tahda ir netikween ūpehķa, bet ari materijas uſwahra par telpu, laiku un grāvitācijas likumu. Vlo neapšiniga uſ apšinigu ūprashanu, no wahljuma un nepilnigi organiſeta uſ leelumu, ūpehķu un apšinigam noiuhkam peemehrotu redsamibas organiſaziju, — tahds ir progresjs jeb attihstibas zela mehrkis. Wiſs ir uſluhkojams, īa patahpeens jeb zehlonis ūkojoſchām parahdībam, wiſur ir iſejas un gala punkts, luhkojot pehz tam, kahda ūwiſchķa attihstibas patahpeena stahdijs teek apluhkota, un kahda ūnamā azumirklī mehrkis un noluhks teek ūsneegti un mekaniskā parahdību wirkne teek ūlehgta, pahrtraukta no ahreenes zehloniskas atteezamibas, waj ari pabalstita un turpinata. Wirſsemes mekanika ūlpo prinzipieliā individualai logikai, lai gan mekanikas likumu ūjehgumam ir tahda pat atteezamiba pret prinzipielo logiku, īa buhtamibai pret eſamibu, īa ūbeedribai pret atjewiſchķu individuali. Ūeelakais ir tik kolonija no wiſmasakeem. Wiſmaſako zehlonisku wirseenu un ahtrumu ūumeschana nowed pee wiſleelakam dabas warenibas parahdībam: ūtales, ūibens; un otradi, zaur ūdaliſchanas ūihzibū, īatra parahdības forma pahriwehrschas atkal neredsamibā jeb leetu eſamibā. Mekaniskas dabas

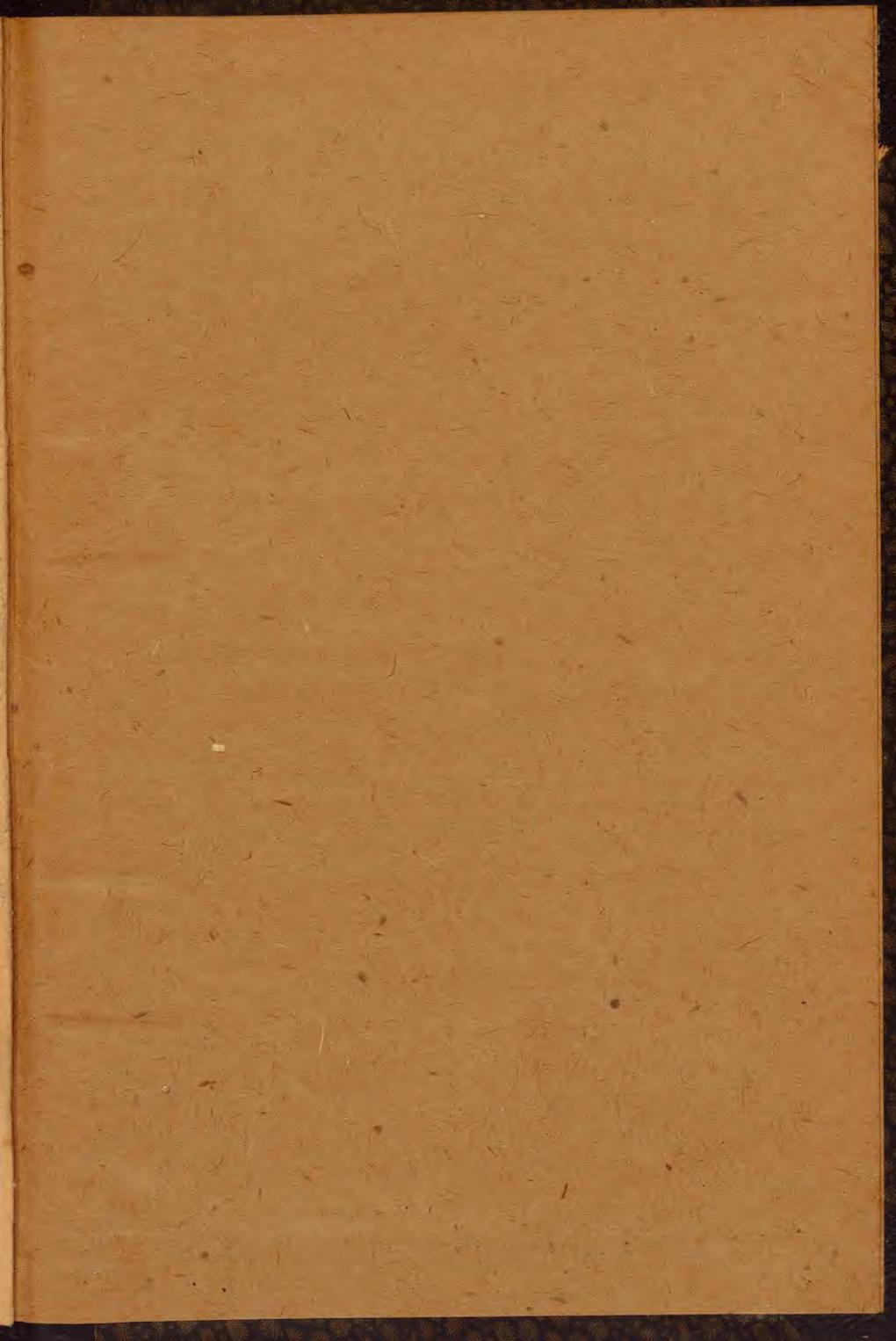
parahdibās, ja atwelt no pehdejām individualo ūjuhtibas un zeeschanu wehrtibu pākahpeenu ūjehgumu, wiſs ir beswehrtiba, jo labs un launs ir weetejs individualas ūjuhtamibas wehrtibas ūjehgums, kuram ir ūkars ar prinzipielo mekaniku weenigi zaur individualitates eſamibas prinzipu, jo war eekahrot, gribet, tizet, zeret, mihlet un zeest ūhpes weenigi buhtamibas, eſamibas un zaur abu ūcho pretejo zehlonisko prinzipielo poluļu ūkara ūjuhtamibu, ūra eeksh džihwas buhtnes organiskajā dabā ir tas pats, kas magnetižma un gaišmas stari neorganiskajā dabas walsti.

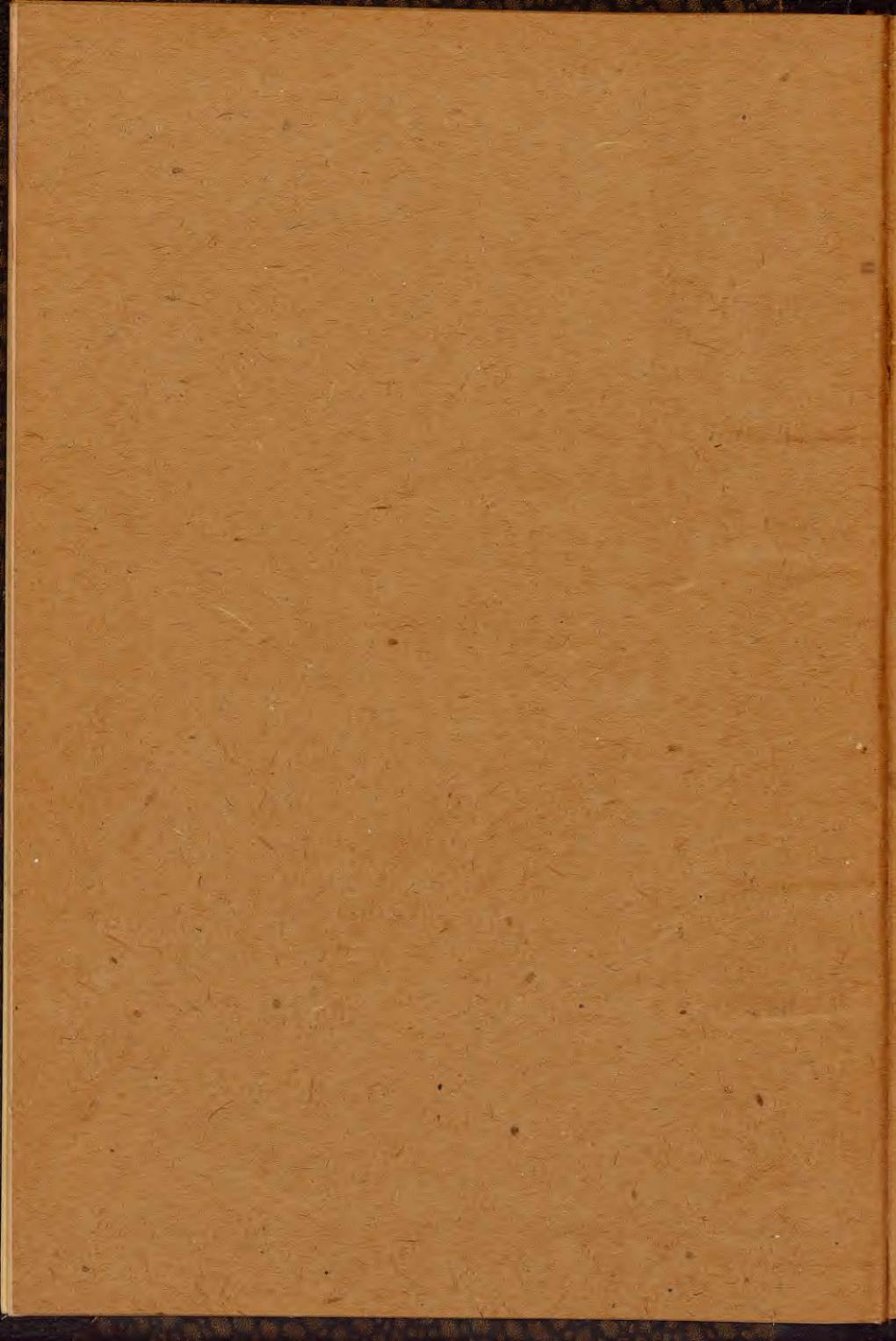

Makfà 30 kap.

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309057001